

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича

Магістерська робота
освітній ступінь – магістр

на тему: **“Суспільна політика у сфері захисту прав інтелектуальної
власності в креативних індустріях”**

Виконала студентка 2-го року навчання,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Очеретяна Марія Олександрівна

Керівник: Кілієвич О. І., доцент

Рецензент: Дегтярєва І.О.

Магістерська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар _____

« _____ » _____ 2023 року.

Київ-2023

Декларація академічної доброчесності студента НаУКМА

Я, Очеретяна Марія Олександрівна, студентка 2-го року навчання факультету правничих наук, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», ОНП «Суспільна політика і врядування», адреса електронної пошти m.ocheretiana@ukma.edu.ua

- Підтверджую, що написана мною кваліфікаційна (випускова) робота на тему «Суспільна політика у сфері захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених п. 1.3 Тимчасового положення про порядок перевірки письмових робіт студентів НаУКМА на відповідність вимогам академічної доброчесності, зі змістом якого ознайомена;

- Заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- Згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи StrikePlagiarism.com, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи*.

10.05.2023 року

Дата

Підпис

Очеретяна М. О.

Прізвище, ініціали

* під перевіркою за допомогою інтернет-системи StrikePlagiarism.com розуміється порівняння змісту роботи переданої на перевірку для виявлення порушень, формування звіту подібності та зберігання роботи у базі даних для порівняння цієї та майбутніх робіт.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ТА ЇХ ПОТОЧНИЙ СТАН В УКРАЇНІ	
1.1 Поняття креативних індустрій та історія їх розвитку в світі.....	7
1.2 Засади суспільної політики формування креативних індустрій в Україні.....	12
Висновки до Розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ	
2.1 Інтелектуальна власність як важливий чинник розвитку креативних індустрій.....	18
2.2 Міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності.....	22
2.3 Євроінтеграційні зобов'язання України відповідно до угоди про Асоціацію з ЄС	24
2.4 Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях в Україні.....	28
Висновки до Розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
3.1 Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в сфері креативних індустрій.....	36

3.2 Аналіз варіантів вирішення проблем.....	42
3.3 Рекомендації для реалізації запропонованого варіанту політики у сфері креативних індустрій.....	46
Висновки до розділу 3	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Креативні індустрії та креативна економіка завжди були у фокусі уваги. Крім прямого значення для розвитку творчого потенціалу населення, важливе місце займає й вплив на економіку країни та привабливість для інвестицій. В умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України та отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, питання розвитку сфери інтелектуальної власності та легального використання авторських та суміжних прав є одним із пріоритетних завдань для прискореного вступу країни в ЄС. Надання правового захисту інтелектуальній власності спонукає індивідів та організації до творчості та інновацій, присвоюючи їм майнові й немайнові права на результати їхньої праці, а також регулюючи ринок.

Мета дослідження – комплексний аналіз теоретико-методологічних засад формування механізму суспільної політики в сфері захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях на прикладі візуального мистецтва, визначення проблем у цій сфері та розроблення пропозицій щодо їх вирішення.

Завдання дослідження:

- Дослідити сутність креативних індустрій та їх поточний стан в Україні
- Проаналізувати національне та міжнародне законодавство, що стосується захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях.
- Проаналізувати державну політику України у сфері захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях.
- З'ясувати проблеми, що виникають при захисті прав інтелектуальної власності в креативних індустріях на прикладі візуального мистецтва.
- Запропонувати нові підходи до формування політики в сфері захисту прав інтелектуальної власності та інструменти її реалізації на прикладі змін до освітніх стандартів за спеціальностями у сфері креативних індустрій.

Об'єкт дослідження – креативні індустрії в Україні.

Предмет дослідження – державна політика у сфері захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях.

Методи дослідження.

Під час написання цієї роботи були використані наступні методи:

- Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення національного та міжнародного законодавства у сфері прав інтелектуальної власності.
- Емпіричний метод було використано під час проведення глибинних інтерв'ю, моніторингу загального становища сектору креативних індустрій, та узагальнення досвіду представників креативних індустрій.
- За допомогою логічного методу було зроблено аналіз поняття креативних індустрій та інтелектуальної власності, зроблено окремі судження та висновки.
- Статистичний метод використовувався для виявлення тенденцій щодо звернення фізичних чи юридичних осіб в суд за захистом порушених авторських чи суміжних прав.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ТА ЇХ ПОТОЧНИЙ СТАН В УКРАЇНІ

1.1 Поняття креативних індустрій та історія їх розвитку у світі

У сучасному світі креативні індустрії вважаються ключовим каталізатором змін і реформ. З появою креативної економіки, глобалізованих ринків та розробкою все більш складних продуктів та послуг, права інтелектуальної власності та їх належний захист стають все більш вагомими. Але коли саме виникло поняття креативних індустрій та чому ми більше не послуговуємось поняттям культурних індустрій?

Витоки культури беруть початок ще з давніх часів, коли люди проявляли свої творчі здібності в малюванні на стінах печер, виготовленні предметів побуту, музичних і танцювальних виступах тощо. Згодом, мистецтво розвивалося та збагачувалося новими напрямками та стилями, ставши важливим елементом культури кожного народу.

Сьогодні, культура та мистецтво виконують низку важливих функцій у суспільстві. Вони сприяють зміцненню культурної ідентичності, підвищенню рівня освіти, розвитку креативності та творчих здібностей людей, а також покращенню економічної ситуації, виконуючи роль двигунів для створення інноваційних рішень. Культурні та креативні індустрії стали важливим фактором економічного розвитку в багатьох країнах світу, зокрема у Великій Британії, Сполучених Штатах Америки, Німеччині. Їх вплив на створення нових робочих місць та збільшення ВВП неможливо переоцінити.

Поняття “культурна індустрія” ввели в обіг представники франкфуртської школи в спільній праці “Діалектика просвітництва” Макс Горкгаймер та Теодор Адорно для опису феномену, який вони спостерігали в Сполучених Штатах Америки. Цей феномен передбачав комерційне виробництво культурних продуктів, таких як фільми, радіо та інші розважальні програми, що виготовлялися з метою максимального заробітку. Філософи вбачали у культурній індустрії зневаження до високих мистецьких цінностей та ідеалів та

пріоритетність комерційних інтересів. Так, у першому розділі роботи автори зауважили: “Культурна індустрія показує регрес просвітництва до ідеології, що яскраво виражено в кіно та радіо.” [№1, с. 19]

Як зауважує професор Сорбонни Огюст Жерар: «Хоча термін “культурна індустрія” (в однині) був винайдений Адорно й Хоркхаймером ще в 1947 році, й досі залишається деякий сумнів щодо видів діяльності, які ним охоплюються... Наприклад, культурний продукт, що передається або відтворюється, не має такої ж “культурної” цінності, як твір, який презентується безпосередньо, на живому виступі. Крім того, потрібно розуміти різницю між різними галузями культурної діяльності: театр, кіно, музика, дебати чи виставки.» [№2, с. 26]

З часом, взаємозв'язок між культурою та індустрією, сферами, які можуть розглядатися як разом, так і окремо, зазнає соціального та технологічного впливу. Якщо колись культура була зосереджена на задоволенні емоційних потреб окремих спільнот, то з появою і поширенням радіо, телебачення, кіно та медіа – культура стає доступною для всіх, перетворюючи різноманітні прояви творчої діяльності на культурні індустрії. Власне, в процесі еволюції, розвиваючи творчі напрямки та продукуючи нові послуги, почали з'являтися і нові об'єкти авторського права та види комерційної діяльності, а відповідно і набувати нових особливостей правовідносини між учасниками арт ринку. Торгівля правами інтелектуальної власності та ліцензіями для правомірного користування цими правами набуває все більшого охоплення.

У 1990-х роках в Австралії та Великій Британії концепція “культіндустрії” розвивалася далі в напрямку креативної економіки. Креативна економіка акцентує увагу на творчості та презентує її як двигун інновацій, технологічних змін та як конкурентну перевагу у розвитку бізнесу. Це призвело до введення та використання терміну “креативні (творчі) індустрії” для процесу розроблення політики. [№3, с. 1]

ЮНЕСКО зазначає, що не існує послідовності термінології, яка стосується creative and cultural sectors (креативного та культурного секторів). Ранні політичні

роботи ЮНЕСКО та інших організацій зосереджувалися на культурних діяльностях. Наприкінці 1990-х термінологія змінилася на культурні індустрії, що відображало більший акцент на економічну користь, яку вони надають. Ще одна зміна термінології сталася на початку 2000-х з використанням поняття “креативні індустрії”, що охоплює ширший спектр діяльностей, які напряду не пов’язані з культурою, наприклад як традиційні сектори (такі як танець або музика), але все ще потребують значної кількості творчості (такі як реклама чи архітектура). [№4]

Отже, відповідно до визначення ЮНЕСКО **креативні індустрії** – індустрії, метою яких є “створення, виробництво і комерціалізація творчих (креативних) змістів, які є нематеріальними і культурними за своєю природою. Такі змісти зазвичай захищені правом інтелектуальної власності і вони можуть набрати форми продукту чи послуги.” [№5, с. 3]

Конференція ООН з торгівлі та розвитку UNCTAD визначає креативні індустрії як: «цикли створення, виробництва, обміну і розподілу товарів і послуг, які ґрунтуються на творчому та інтелектуальному капіталі; діяльність на основі знань, що сфокусована, але не обмежується мистецтвом, потенційно орієнтовану на отримання прибутку від торгівлі та прав інтелектуальної власності; матеріальні продукти та нематеріальні інтелектуальні або мистецькі послуги з творчим змістом та економічною цінністю, і в той же час такі продукти і послуги, що орієнтовані на досягнення та ринкових цілей». [№6]

В законодавстві України поняття креативних індустрій закріпилося лише у 2018 році. Тоді були внесені зміни до Закону України «Про культуру», запропоновані групою депутатів Верховної Ради України (Єленським В.Є., Подоляк І.І., Бригинцем О.М., Княжицьким М.Л., Рибчинським Є.Ю., Мепарішвілі Х.Н.). Відповідно до цих змін, креативні індустрії – це види економічної діяльності, метою яких є створення додаткової вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) вираження.

Депутати використали вже існуючі моделі класифікацій креативних індустрій, напрацьовані ЮНЕСКО, Великою Британією, Канадою, Австралією, Литвою, Тайванем для формування українського підходу. [№6]

Британська агенція з інновацій NESTA пропонує власну методику для визначення креативних індустрій — за нею вимірюють «творчу інтенсивність» кожного виду діяльності. Індустрії, де частка творчих занять на рівні 35% і вище, вважають креативними. [№7]

Пандемія COVID-19 та війна Росії проти України значною мірою вплинула на розвиток сектору креативних індустрій в Україні та світі. Так, у до-ковідні часи, культурні та творчі індустрії значно сприяли світовій економіці. У 2020 році культурний сектор становив 3,1 відсотка глобального валового внутрішнього продукту (ВВП), тоді як UNCTAD оцінює, що у 2020 році творчі товари та послуги становили 3 та 21 відсоток від загального обсягу товарів та послуг, що експортувалися відповідно. Крім того, за даними UNCTAD культурні та творчі індустрії забезпечують 6,2 відсотка всіх робочих місць, створюючи майже 50 мільйонів робочих місць у всьому світі, та в порівнянні з іншими секторами найбільше займають молодих людей (віком від 15 до 29 років). Креативна економіка сприяє соціальній інклюзії, культурному різноманіттю та людському розвитку. [№8, с.1]

Однак, пандемія COVID-19 мала руйнівний вплив на деякі креативні індустрії та поглибила їх вразливість. Звіти свідчать про те, що під час цього періоду з культурних та творчих секторів зникло до 10 мільйонів робочих місць, а загальний обсяг цих секторів зменшився на 750 мільярдів доларів у всьому світі в 2020 році. Так, наприклад, у порівняльному дослідженні про вплив COVID-19 на творчий сектор в Африці показано, що найбільш вразливі сектори – це перформативне мистецтво, образотворче мистецтво та сектор культурної спадщини. [№8, с.2]

В Україні ж вплив COVID-19 теж був знатно відчутний. Проте на фоні загального світового хаосу та зменшення офлайн подій, відбулися й показові

позитивні зрушення. Зокрема, Олександра Гуменна зазначає: «Для кіновиробництва та інших сфер, приміром, зменшили оподаткування, та й самі кризові явища як такі часто сприяють прояву творчості, креативності, пошуку нових оригінальних рішень.»[№7]

1.2 Засади суспільної політики для формування креативних індустрій в Україні

Для розвитку сектору креативних індустрій потрібно створити сприятливі умови на певній території, що дозволять не лише культурній та мистецькій сфері ефективно функціонувати, але й можуть впливати на економіку в цілому за допомогою впровадження інноваційних технологій та сучасних підходів до ведення підприємницької діяльності.

В Україні протягом довгого часу цей сектор сприймався лише як можливість генерації символічної та в більшості випадків некомерційної діяльності, але за останні 10 років він почав розглядатися як окремий сектор економіки, здатний до створення видимих економічних результатів. Зокрема, це стало можливим завдяки визнанню та пріоритизації сектору у Експортній стратегії України на 2017-2021 роки відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року. Експортна стратегія для сектору креативних індустрій – це п'ятирічний план роботи, розроблений у результаті проведення низки консультацій з державними та приватними стейкхолдерами. [№9] Стратегію розробляли для Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України представники сектору креативних індустрій України, проектні менеджери у сфері культури, митці та юристи під керівництво українських та міжнародних експертів. Відповідно, положення Стратегії мали на меті не лише декларативний характер, а й надавали практичні рекомендації як удосконалити роботу сектору та зміцнити його конкурентоспроможність.

Так, 24 квітня 2019 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій”, Уряд затвердив дванадцять видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. [№10]

До таких, зокрема, належать:

- народні художні промисли;
- візуальне мистецтво: живопис, графіка, скульптура, фотографія тощо;
- сценічне мистецтво: жива музика, театр, танець, опера, цирк, ляльковий театр тощо;
- література, видавнича діяльність та друковані засоби масової інформації;
- аудіальне мистецтво;
- аудіовізуальне мистецтво: кіно, телебачення, відео, анімація, мультиплікація тощо;
- дизайн;
- мода;
- нові медіа та інформаційно-комунікаційні технології: програмне забезпечення, відеоігри, цифрові технології в мистецтві (3D-друк; віртуальна, доповнена, змішана реальність тощо);
- архітектура і урбаністика;
- реклама, маркетинг, зв'язки з громадськістю та інші креативні послуги;
- бібліотеки, архіви та музеї.

На сьогодні валова додана вартість (ВДВ), зайнятість та кількість суб'єктів господарювання креативних індустрій України зростають швидкими темпами. Відповідно до цього розпорядження, застосування переліку видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, дозволить визначити їх внесок у валовий внутрішній продукт держави; частку осіб, зайнятих у цих сферах; кількість підприємств та їхній оборот. Як зазначається у дослідженні, проведеному Київською Школою Економіки: «у 2018 році ВДВ креативних індустрій склала 97 млрд гривень (3,9% загальної доданої вартості, а в 2019 році вона вже склала 117,2 млрд гривень (3,95% загальної доданої вартості).» [№11]

У рамках дослідження проекту ЄС “Культура і креативність” за методологією ЮНЕСКО, що оцінює вплив культури на розвиток країни, було встановлено, що внесок креативних індустрій в ВВП України становить 4%, що майже втричі менше, ніж сільське господарство, трохи менше, ніж гірничодобувна промисловість, і вдвічі більше, ніж будівництво. Крім того, культурні індустрії створюють 3% робочих місць в Україні. Телебачення, дизайн та архітектура є найбільш прибутковими секторами. [№12]

Безперечно, повномасштабне вторгнення сильно вплинуло на креативний сектор, але також вплинули значні обмеження та виклики, які існують уже третій рік після запровадження карантину через COVID-19. Додаткові проблеми, спричинені війною (на середину літа 2022 – дані з Плану відновлення):

- 37% працівників у сфері креативних індустрій втратили роботу або не отримують зарплату під час війни.
- 39% креативних бізнесів відзначають зменшення/зникнення замовлень і продажів.
- У чверті креативних бізнесів падіння оборотів становить понад 90%.
- 20% представників креативних індустрій виїхали за кордон через війну.

[№12]

Важливо зазначити, що у Плані відновлення України креативним індустріям присвячено окрему главу у розділі “Культура та інформаційна політика”.

Кабінет Міністрів України в своїй діяльності часто апелює до важливості розвитку сфери креативних індустрій. Так, план пріоритетних дій уряду України на 2023 рік передбачає створення Національного офісу розвитку креативних індустрій. Згідно з планом пріоритетних дій, Міністерство культури та інформаційної політики має до листопада 2023 року розробити законопроект про Національний офіс розвитку креативних індустрій. [№14]

Раніше, у 2021 році Кабінет Міністрів України утворив Раду з розвитку креативної економіки та затвердив її положення. Неодноразово підкреслювалось, що створення такої установи сприятиме та підтримає розвиток креативних індустрій в Україні та за її межами, а також популяризує українську творчість та зможе надавати консультаційні послуги власникам бізнесу.

Серед основних завдань Ради:

- координація дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадянського суспільства та бізнесу з питань розвитку креативних індустрій;
- налагодження прямого діалогу у форматі «влада-бізнес», у тому числі на регіональному рівні, з метою залучення бізнесу та широких кіл громадськості до фахового обговорення питань розвитку креативних індустрій;
- підготовка пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства, спрямованого на стимулювання розвитку креативних індустрій, впровадження механізмів підвищення конкурентоспроможності українського креативного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках, удосконалення механізмів захисту прав і законних інтересів бізнесу зі сфери креативних індустрій. [№15]

На розвиток сектору, безумовно, також впливають і інші стейкхолдери. Серед основних організованих зацікавлених груп варто виділити наступні: Укрпатент, Державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (УААСП), Громадська спілка «Асоціації креативних індустрій України», громадські організації «Метод Фонд», «LAW NET», «Ізоляція», міжнародні організації, «Державне агентство України з питань кіно», «Український культурний фонд» та «Український інститут книги», Відомство інтелектуальної власності Європейського Союзу, бізнес, народні майстри та ремісники. Варто зазначити, що програми розвитку креативних індустрій та культурних секторів активно почали впроваджуватися в Україні після Революції Гідності у 2013 році. Значну підтримку для розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема і представників креативних індустрій, надає Програма USAID

«Конкурентоспроможна економіка України», що працює в Україні з 2019 року. Мета програми – допомогти українським підприємцям стати конкурентоспроможними на локальному та міжнародних ринках, удосконалюючи бізнес-клімат та налагоджуючи міжнародну співпрацю. Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в лютому 2022 року, Програма зосередила свої зусилля на збереженні економічної стійкості України та відновленні української економіки, що постраждала від агресії. [№16]

Також співпрацює з основними стейкхолдерами в секторі й програма “Креативна Європа” – це ініціатива Європейського Союзу, яка підтримує культурні, креативні та аудіовізуальні сектори. Основна мета програми полягає в зміцненні культурного різноманіття та сприянні розвитку інновацій, мобільності, стійкості та конкурентоспроможності в галузі креативних індустрій. Програма пропонує фінансування проєктів та ініціатив, які відповідають потребам сектора та сприяють використанню цифрових технологій, екологічності, гнучкості та інклюзивності. Програма “Креативна Європа” заохочує співпрацю та інновації в культурній та креативній сферах, підтримує міжгалузеві ініціативи та розвиток незалежних та багатонаціональних медіасередовищ.

Інша програма, яка на пряму взаємодіє з сектором креативних індустрій, це трирічна Програма ЄС та Східного партнерства «Культура і креативність», мета якої змінити звичне на пострадянському просторі розуміння культури: наприклад, показати, який вплив вона має на економіку, та чому це не лише дозволя, але й рівень толерантності в суспільстві. [№12]

Висновки до Розділу 1

Зміст діяльності творчих індустрій полягає у використанні «людського ресурсу» – знань, талантів та ідей, що втілюються у різноманітних формах та технологіях, з метою отримання прибутку. Креативні індустрії – це сектор економіки, що забезпечує досить активний економічний розвиток за рахунок створення нових робочих місць, генерації доходів та підтримки експорту. Вплив креативних індустрій на культурне та інноваційне середовище країни також є суттєвим. Згідно з даними, за останні роки (до початку повномасштабного вторгнення) креативні індустрії стали однією з найбільш прибуткових галузей економіки України, з ВДВ у 2019 році, що склала 117,2 млрд гривень, що становить 3,95% загальної доданої вартості. Станом на 2019 рік, культурні індустрії створювали 3% робочих місць в Україні, а телебачення, дизайн та архітектура були найбільш прибутковими секторами.

Однак, на розвиток креативних індустрій в Україні впливають різні фактори. Зокрема, повномасштабне вторгнення та війна в країні вплинули на креативний сектор, призвівши до втрати робочих місць, зменшення замовлень і продажів, та падіння оборотів у креативних бізнесів. Ці обмеження і виклики вже тривають третій рік, а внаслідок повномасштабної війни 20% представників креативних індустрій виїхали за кордон. Держава останнім часом сприяє створенню нових програм міжнародної співпраці, забезпечуючи сприятливий мікроклімат для розвитку сектору. У Плані відновлення України креативним індустріям присвячено окрему главу у розділі “Культура та інформаційна політика”, що свідчить про важливість розвитку сфери креативних індустрій.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ

2.1 Інтелектуальна власність як важливий чинник розвитку креативних індустрій

Серед головних причин, чому права інтелектуальної власності потребують належної уваги як від представників творчої спільноти, так і від держави, можна виокремити те, що за собою вони обов'язково несуть чи то матеріальну вигоду для власників в процесі використання об'єктів права інтелектуальної власності, чи то нематеріальну цінність, яка полягає у закріпленні прав за креаторами, цінності створення продукту, що впливає на духовний розвиток суспільства та збагачення культурного середовища країни.

Відповідно до статті 2 Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, підписану в Стокгольмі 14 липня 1967 року, «інтелектуальна власність» містить права, що відносяться до: літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо – і телевізійних передач; винаходів у всіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; торговельних марок, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній та художній сферах. [№17]

Насамперед, таке визначення дозволяє дійти висновку, що у широкому розумінні під поняттям «інтелектуальна власність» слід розуміти права на результати інтелектуальної діяльності в зазначених сферах та комерційні позначення. Таким чином, під інтелектуальною власністю слід розуміти не продукт інтелектуальної діяльності людини як такий, а право власності на певну категорію результатів інтелектуальної діяльності, що, з одного боку, заслуговують правової охорони, а з іншого боку мають інтелектуальний, творчий характер.[№18, с. 18]

Завдання держави – забезпечити відповідні умови та правові підстави для захисту прав інтелектуальної власності. Так, повертаючись на декілька століть назад і зазираючи в історію розвитку інтелектуальної власності, бачимо, що перші спроби закріпити поняття авторських прав та добросовісного використання об'єктів творчої чи інтелектуальної діяльності відбулися ще на початку 14 століття. Тоді в Англії королівською владою почали надавати особливі привілеї особам, що займалися створенням нових виробів. Така підтримка прийняла форму дарування особі, що запровадила нову технологію на базі створеного винаходу, виключних прав на використання цього винаходу протягом часу, достатнього для його освоєння. Дані виключні права давали розробнику перевагу в конкурентній боротьбі. Королівство, у свою чергу, отримувало нову технологію виробництва, що сприяло зміцненню його економічного положення. Згадані права закріплювалися документом, який називався патентною грамотою, що означало «відкритий лист», оскільки він мав печатку в кінці, а не на згорнутому листі. [№18, с. 20-22]

Як бачимо, спершу увагу акцентували саме на майнових правах, надаючи гарантії та можливості для отримання прибутку у відповідь на творчу чи інтелектуальну діяльність особи. З одного боку, королівство в свою чергу мотивувало самих винахідників та розробників до пошуку нових рішень та переосмислення чи удосконалення старих, створюючи нові продукти, а з іншого такий підхід дозволяв монархії контролювати сферу виробництва та налагоджувати контакти для співпраці з окремими особами чи організаціями.

Згодом у 1709 році парламент Англії прийняв важливий документ – Статут королеви Анни, що став першим законом про авторське право, фокусуючись на можливості захисту авторів книг та текстових творів протягом 14 років від дати першої публікації, а також передавати це право торговцям. Законом передбачалося подвоєння цього терміну ще на 14 років, якщо автор був живий. Наприкінці 18 століття у Франції теж ввели в обіг поняття захисту авторських прав, яким можна було користуватися протягом усього життя автора. Це стало

поштовхом для подальшого розвитку сфери та нових теоретичних напрацювань. Що стосується немайнових прав, то варто згадати представників німецької школи: «вони бачили в «копірайті» не просто форму власності, що забезпечує економічну вигоду для автора, а щось більше – а саме, частину своєї особистості. Зрештою ця ідея привела до вироблення системи немайнових або моральних прав. [№18, с. 20-22]

В Україні ж значну увагу до регулювання правових відносин, що стосуються реалізації результатів творчої діяльності, почали проявляти з часів здобуття незалежності. У статті 41 Конституції України закріплено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Визначення права інтелектуальної власності також закріплене у статті 418 Цивільного кодексу України, відповідно до якого це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Проаналізувавши це визначення, робимо висновок, що правом захищено саме результат інтелектуальної чи творчої діяльності особи, що в свою чергу має бути реалізоване в якійсь формі. Так, наприклад, думки чи особисті міркування, які не були опубліковані чи висловлені в будь-якій формі, не є об'єктом захисту. Законодавець закріпив, що об'єкти захисту визначаються національними та міжнародними нормативно-правовими актами з урахуванням прийнятих державою міжнародних зобов'язань.

Згідно зі статтею 418 Цивільного кодексу України, інтелектуальна власність охоплює особисті та/або майнові права інтелектуальної власності. Загалом, відповідно до статті 423 Цивільного кодексу України під особистими немайновими правами інтелектуальної власності розуміють право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності та право перешкоджати будь-яким порушенням цих прав, що може завдати шкоди честі чи репутації творця. Відповідно до статті 424 Цивільного кодексу України, до майнових прав інтелектуальної власності зазвичай відносять право на використання, виключне

право дозволяти використання, та виключне право перешкоджати неправомірному використанню, в тому числі забороняти таке використання.[№19]

2.2 Міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності

У процесі становлення та розвитку національної системи інтелектуальної власності досить відчутний був вплив зацікавлених груп стейкхолдерів, урядів США, Великої Британії та інших країн, представників міжнародних організацій, які основним завданням ставили налагодження функціонування ринку, забезпечивши належне правове регулювання відносин між усіма учасниками процесу. Україна в свою чергу активно залучає до співпраці міжнародних експертів для розробки стратегій та реформи інтелектуальної власності останні роки, послуговуючись положеннями різних міжнародних актів та конвенцій про захист прав інтелектуальної власності. Відповідно до статті 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Відповідно до статті 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Україна здійснила важливий крок у напрямку удосконалення системи прав інтелектуальної власності шляхом прийняття Закону України “Про авторське право і суміжні права” 23 грудня 1993 року. Цей закон був значущим етапом у законодавчому регулюванні відносин у сфері авторських прав, хоч і був розкритикований різними групами стейкхолдерів. 23 грудня 1993 року Україна також підтвердила правонаступництво щодо Женевської конвенції про авторське право 1952 року, яка мала більш спрощені вимоги до охорони творів літератури та мистецтва, ніж Бернська конвенція. 31 травня 1995 року, було прийнято Закон України “Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів”. Бернська конвенція, підписана ще у 1886 році, стала першим багатостороннім міжнародним договором, спрямованим на

уніфікацію міжнародно-правової охорони авторських прав. Країни, що підписали Бернську конвенцію, беруть на себе зобов'язання забезпечувати виконання стандартів у сфері авторського права. Як зазначає юристка та кандидатка юридичних наук Тетяна Вахонєва: «основним недоліком Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів вважають закріпленій у ній високий рівень охорони авторських прав. У зв'язку із цим Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів не стала універсальною в застосуванні, хоча окремі принципи правової охорони авторських прав стали основоположними в подальшому виробленні та прийнятті подібних міжнародних нормативних актів у сфері регулювання відносин інтелектуальної власності».[№20]

У 2008 році Законом України від 10.04.2008 N 250-VI ([250-17](#)) ратифіковано Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ), що також включає в себе Угоду про “Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності” (TRIPS). Відповідно до визначення, TRIPS визначає права інтелектуальної власності як “...права, надані особам на твори їх розуму”. СОТ описує ключову функцію прав інтелектуальної власності так, що зазвичай вони надають творцю виключне право на використання своєї творчості протягом певного періоду часу. Права інтелектуальної власності зазвичай розділяють на дві основні групи: 1) Авторські права та права, пов'язані з авторськими правами; 2) Промислова власність. [№21]

Відповідно до Угоди TRIPS авторське право захищає права творців літературних та художніх творів (наприклад, книги та інші твори, музичні композиції, живопис, скульптура, комп'ютерні програми та фільми) протягом мінімум 50 років після смерті автора. Також захищені авторським правом та суміжними правами є права виконавців (наприклад, акторів, співаків та музикантів), виробників фонограм (звукозаписів) та радіомовлення. Основною соціальною метою захисту авторського права та суміжних прав є стимулювання та винагородження творчої праці.[№21]

2.3 Євроінтеграційні зобов'язання України відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС у сфері інтелектуальної власності

У Європі давно існує традиція підтримки творчості та інновацій, і країни-члени ЄС та Європейської Патентної Організації мають важливу роль у розвитку сучасної та збалансованої системи захисту прав інтелектуальної власності. Ця система не тільки гарантує авторам та розробникам належну винагороду, але й сприяє розвитку конкурентного ринку.

Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС у 2014 році та заявку на членство в ЄС у 2022 році, а згодом отримавши офіційний статус кандидата-члена в ЄС, Україна підтвердила своє бажання та наміри провести якісні реформи та зміни у різних сферах, та взяла на себе зобов'язання гармонізувати національне законодавство та практику до стандартів та вимог Європейського Союзу.

Якщо говорити саме про сферу інтелектуальної власності, то Угода про асоціацію з ЄС містить Главу 9 «Інтелектуальна власність», відповідно до якої гармонізація національного законодавства повинна сприяти виробництву та комерціалізації новітніх та творчих продуктів, а також досягти належного та адекватного рівня захисту прав інтелектуальної власності. Відповідні положення охоплюють захист авторських та суміжних прав, торгових марок, дизайнів, фірмових найменувань, патентів, промислових зразків, даних медичних препаратів, даних продуктів захисту рослин, даних топограм, охорону конфіденційної інформації та захист від недобросовісної конкуренції, географічних зазначень, генетичних ресурсів, традиційних знань та фольклору.

[№22]

Крім того, глава включає положення щодо:

- передачі технологій, встановлення режиму вичерпання прав інтелектуальної власності;
- стандартів та вимог, що стосуються прав інтелектуальної власності;

- захисту прав інтелектуальної власності, зокрема цивільні заходи, процедури та засоби захисту, відповідальність постачальників посередницьких послуг, заходи захисту на кордоні, щодо правил поведінки, спрямованих на сприяння захисту прав інтелектуальної власності;
- співробітництва Сторін у сфері прав інтелектуальної власності;
- функціонування Підкомітету з питань географічних зазначень.

Для виконання цих зобов'язань Кабінетом Міністрів України було ініційовано реформу правової охорони та захисту інтелектуальної власності. Згідно з етапами впровадження реформи, оприлюдненими на сайті Міністерства економіки України, реформа полягає в наступному:

- **1 етап:** внесення змін до українського законодавства у сфері інтелектуальної власності з метою виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;
- **2 етап:** внесення змін до українського законодавства у сфері інтелектуальної власності з метою отримання Україною статусу кандидата на членство у Європейському Союзі;
- **3 етап:** внесення подальших змін до українського законодавства у сфері інтелектуальної власності, з урахуванням розвитку законодавства Європейського Союзу. [№23]

24 березня 2023 року пресслужба Офісу віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції прозвітувала, що загальний прогрес виконання Угоди за 2022 рік збільшився на 9%. [№24]

Найбільший прогрес досягнутий у сферах:

- інтелектуальна власність – 94%,
- управління державними фінансами – 90%,
- статистика та обмін інформацією – 96%,
- юстиція, свобода, безпека, права людини – 91%,

- гуманітарна політика – 91%.

Тож, які зміни вже відбулися в рамках реформи сфери інтелектуальної власності, які прямо чи опосередковано впливають на роботу креативних індустрій, а саме представників візуального мистецтва? Пропоную розглянути за напрямками:

- реформування органів, що відповідають за розвиток системи інтелектуальної власності шляхом створення у 2020 році Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ) – державної організація, що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, а згодом передачі функцій НОІВ у виконання державною організацією «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій».
- посилення юридичної відповідальності за порушення чи зловживання правами інтелектуальної власності, авторськими і/або суміжними правами.

Стосовно питань авторського права і суміжних прав, зокрема в частині посилення відповідальності за порушення відповідних прав, Верховна Рада України проголосувала за Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав». [№25] Прийнятими змінами посилено адміністративну та кримінальну відповідальність у сфері порушення авторського права і (або) суміжних прав та виключення адміністративної та кримінальної відповідальності за відсутність маркування контрольними марками примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, що було однією з вимог ЄС.

Іншим кроком назустріч гармонізації національного законодавства до норм ЄС стало прийняття Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності” № 2974-ІХ, що набув чинності 15 квітня 2023 року. [№26] Закон запровадив нові положення щодо захисту інтелектуальної власності, а саме:

- запровадження нового засобу правового захисту у судовому порядку у вигляді разової грошової виплати замість застосування способів захисту права інтелектуальної власності (вилучення з цивільного обороту товарів, матеріалів та знарядь які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності). Зазначено, що застосування разової грошової виплати здійснюється за заявою відповідача, за умови що право інтелектуальної власності порушено відповідачем ненавмисно і без недбалості та що застосування способів захисту у вигляді вилучення з цивільного обороту є неспівмірним шкоді, заподіяній позивачеві;
- додано пояснення, що відшкодування шкоди, завданої порушенням прав інтелектуальної власності, здійснюється шляхом відшкодування збитків або шляхом виплати компенсації та/або завданої моральної шкоди. Розмір компенсації визначається судом, але при цьому не може бути меншим за розмір винагороди, яка була б виплачена за надання дозволу на використання прав на відповідний об'єкт інтелектуальної власності.

Спрощуючи способи до захисту порушених прав інтелектуальної власності, а також надаючи просвітницьку та інформаційну підтримку громадянам, держава не лише забезпечує виконання взятих на себе зобов'язань про інтелектуальну власність, але й сприяє розвитку інновацій та творчості в країні.

2.4 Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в креативних індустріях в Україні

Відповідно до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року сучасна національна система інтелектуальної власності включає в себе:

- національне законодавство як сукупність правових положень, на підставі яких будь-яка особа набуває, реалізує та захищає свої права, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної, творчої діяльності (нормативна база);
- державні та судові органи, наділені відповідними повноваженнями в сфері інтелектуальної власності, наукові та освітні установи, громадські організації та інші структури, що беруть активну участь в реалізації державної політики у цій сфері та вирішенні широкого кола завдань з надання правової охорони, управління, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності (інституційна база);
- елементи і відносини, які забезпечують та підтримують на відповідному рівні функціонування системи (інфраструктура);
- користувачів цієї системи. [№27]

Загалом, початком становлення законодавства України про інтелектуальну власність вважають прийняття Закону України «Про власність» від 07.02.1991 р. Цим Законом результати інтелектуальної власності вперше були визнані об'єктами права власності.

Відповідно до статті 54 Конституції України, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Також, в першу чергу, як превентивна міра, а також з метою покарання правопорушників, в Україні передбачено цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. В більшості випадків справи, що стосуються порушення прав інтелектуальної власності вирішуються в досудовому порядку, шляхом перемовин та встановлення домовленостей між сторонами. Хоч попри те, що наприкінці 2022 року, як вже було зазначено вище, було посилено кримінальну відповідальність та збільшено штрафи за порушення авторського права та суміжних прав і, все ж без якісної судової реформи та реформи правоохоронних органів ці зміни не будуть настільки відчутними та результативними. Так, проаналізувавши дані з відкритого Єдиного державного реєстру судових рішень за період з січня 2020 року по грудень 2022, за 2 роки в реєстрі містяться дані лише стосовно 29 обвинувальних вироків у скоєнні злочину, передбаченого статтею 176 Кримінального кодексу України. Найчастіше до суду зверталися «великі гравці» ринку для захисту майнових прав, як-от ТОВ «СТАРЛАЙТ ДІДЖИТАЛ» у справах про незаконне відтворення та розповсюдження програм мовлення, чи представники компанії Twentieth Century Fox Film Corporation (FOX) та Universal City Studios LLLP (Universal) у справі проти порушення громадянином України авторських прав кінокомпаній США шляхом незаконного розповсюдження великої кількості аудіовізуальних творів, в тому числі новинок кінопрокату, на сайті «thisua.com».

Справ, які стосувалися б порушення авторських чи/та суміжних прав у сфері візуального мистецтва за вказаний період виявлено не було, що може свідчити про те, що представники візуального мистецтва намагалися вирішити

конфліктні ситуації в досудовому порядку. Така практика в Україні є найбільш поширеною.

Хоча, наприклад, відомі також і випадки судового вирішення справ, у які були залучені професійні українські митці та організації. У 2015 році Володимир Кузнецов, київський художник, подав цивільний позов проти «Мистецького Арсеналу» про захист авторських прав на картину, якій інституція завдала прямої шкоди у вигляді знищення картини. Справа стосувалась епізоду, вчиненому у 2013 році, у переддень відкриття виставки «Велике і величне» в Мистецькому арсеналі, коли керівниця інституції Наталія Заболотна зафарбувала у чорне одну з робіт Кузнецова – настінний розпис «Коліївщина: Страшний суд», вказавши, що автор відступив від раніше узгодженої з куратором концепції. Ці дії пов'язували і з політичним впливом экс-президента України Віктора Януковича та представників російської влади та духовенства, які мали відвідати виставку.¹ У 2015 році Печерський районний суд виніс рішення у цій справі, частково визнавши порушення авторських прав, але не визнавши відшкодування моральної компенсації та інших вимог позову. Зокрема, суд не визнав дії співробітників «Арсеналу» із зафарбування роботи Кузнецова протиправними і такими, що порушують немайнові права автора. [№28]

Це була чи не найперша гучна справа, яка сколихнула як представників громадянського суспільства, так і профільні спілки художників для відстоювання інтересів у суді. На підтримку Кузнецова виступили й представники освітнього проекту «Метод Фонд» – експериментальної мистецької інституції, заснованої у 2015 році художниками, кураторами, мистецтвознавцями, архітекторами та вчителями для розвитку просвіти та допомоги самоідентифікації серед митців. Об'єднавшись з юристами та іншими митцями, «Метод Фонд» у 2018 році

¹ **Примітка:** на картині «Коліївщина: Страшний Суд» було зображено грішників (п'яниць, здирників, корупціонерів, продажних священників, лікарів та суддів), які горять у пеклі. Для картини автором було використано мотиви кривавого народного повстання в Україні 1768 року – Коліївщини, яка уособлювала народні протести 2013 року проти різних актуальних суспільних проблем того часу.

запустив краудфандинг для фінансової та репутаційної підтримки Кузнецова, а також паралельно організувавши безкоштовний освітній курс з правової обізнаності творчих працівників. Враховуючи, що донедавна чітка позиція щодо захисту авторських прав часто лунала лиш від окремих активістів, та була формально закріплена у нормативно-правових актах, але в реальному житті не завжди навіть озвучувалась як митцями, так і високопосадовцями, то справа Кузнецова та Мистецького Арсенала сколихнула багатьох.

Ще одним поштовхом до розвитку освіти у сфері прав інтелектуальної власності в креативних індустріях в Україні стало створення Українського культурного Фонду. Це державна установа, створена у 2017 році, на підставі Закону України «Про Український культурний фонд».[№29]

Відповідно до положень статті 1 цього закону, Український культурний фонд є бюджетною установою, що виконує передбачені цим Законом спеціальні функції щодо сприяння національно-культурному розвитку України. Діяльність Українського культурного фонду спрямовується та координується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв.

Власне, УКФ став цінним проектом для розвитку сфери інтелектуальної власності, адже для подачі проектної заявки до розгляду на фінансування УКФ необхідно дотримуватися всіх вимог проектної заявки, зокрема і в частині регулювання майнових та немайнових прав авторів та їх правонаступників на використання результатів чи об'єктів інтелектуальної діяльності, що використовуватимуться у проекті згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Наталя Гнатюк, юристка та представниця організації LAW NET, що стала юридичним партнером декількох проектів, які підтримав УКФ, коментуючи ситуацію з правами в креативній індустрії, зазначила: «Дуже часто незнання своїх прав і можливостей призводить до того, що такою ситуацією користуються не

доброчесні «професіонали», які своїм основним завданням ставлять отримання власної вигоди, і нехтують інтересами митців й авторів». [№30]

Помітним кроком назустріч представникам креативних індустрій став проект «Проправа», яким було реалізовано різноманітні масштабні освітні заходи в сфері авторського права для представників креативних індустрій за фінансової підтримки Українського культурного фонду у 2019 році. Продукти проекту стали доступними публічно на онлайн-платформі LAW NET, забезпечуючи доступ до матеріалів для українських креаторів та митців. [№31] На цьому ж сайті було розміщено проекти договорів для авторів про передачу виключних майнових прав, проекти ліцензійних договорів, договорів цивільно-правового характеру та трудових договорів на створення об'єктів авторських прав, а також інформаційні матеріали з авторського права. До наповнення проекту були залучені різні українські митці, зокрема Алевтина Кахідзе, Катерина Заславська, Микола Скиба, Арсен Бучковський та інші.

Важливо також звернути увагу на нові ініціативи, спрямовані на неформальне просвітництво та поширення знань щодо інтелектуальної власності. Так, на підставі Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) щодо створення Національного навчального центру інтелектуальної власності в Україні у 2019 році було запущено міжнародний проєкт Національний навчальний центр інтелектуальної власності (IP Academy). Серед основних напрямків роботи виділяють: «розвиток та зміцнення кадрового потенціалу України у сфері інтелектуальної власності, популяризація знань та формування культури у сфері інтелектуальної власності (просвітницька діяльність).»[№32] Академія Інтелектуальної власності співпрацює зі школярами, молоддю, закладами освіти, представниками державного та приватного секторів.

Також, з 2019 року запрацювали Центри підтримки технологій та інновацій, які надають консультації та підтримку у сфері права інтелектуальної власності, а також співпрацюють з представниками креативних індустрій, студентами, представниками малого та середнього бізнесу для підвищення їх рівня обізнаності щодо використання прав інтелектуальної власності в своїй роботі. Вже відомо про відкриття 15 регіональних центрів в основному на базі закладів вищої освіти в Києві, Харкові, Тернополі, Львові, Дніпрі, Черкасах, Чернігові, Луганську та Вінниці. [№33]

Хоча ідея зі створенням таких локальних хабів досить інноваційна та експериментальна для України, проте промоніторивши на офіційних сторінках в соціальних мережах діяльність двох організацій, можемо зробити висновок, що охоплення людей, що взаємодіють з пропонованими продуктами, досить незначне.

В Україні загалом не надто поширена правнича культура серед громадян, хоч випускники правничих факультетів вже багато років поспіль очолюють рейтинги по кількості бакалаврів та магістрів в закладах формальної освіти. Зазвичай, за допомогою до юристів звертаються з проханням загасити пожежу, а не, наприклад, на початковій стадії формування договірних відносини з замовником. Побутує міф, що працювати «в чорну», не оформляючи свою економічну чи творчу діяльність відповідно до національного законодавства, значно простіше. Проте така система роботи може стати перевагою для автора твору чи проекту лише за умови абсолютної довіри між замовником та підрядником, продавцем та покупцем, тощо. В інших випадках, на практиці митці часто стикаються з тим, що через відсутність юридичних документів, інших документів про право власності та оригінальність твору, чи навіть відсутність реєстрації як ФОП, вихід на міжнародний ринок чи робота з великими замовниками не зможе бути оформлена.

Висновки до Розділу 2

Право особи розпоряджатися результатами своєї творчої діяльності закріплене в Конституції України, Цивільному кодексі України та інших національних нормативно-правових актах. Зі здобуттям незалежності Україна також ратифікувала низку важливих міжнародних договорів та конвенцій, підтверджуючи свої зобов'язання стосовно захисту прав інтелектуальної власності перед міжнародною спільнотою.

Так, загальновизнане широке визначення інтелектуальної власності можна звести до поняття, закріпленого Цивільним кодексом України, а саме: це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Обравши курс євроінтеграції, особлива увага українських законодавців та міжнародних партнерів була прикута до реформи сфери інтелектуальної власності. Серед основних напрямів та завдань реформи можна виокремити наступні:

1. гармонізація законодавства України у сфері інтелектуальної власності відповідно до законодавства ЄС;
2. реформу правової охорони інтелектуальної власності;
3. інституційне забезпечення реформи;
4. збільшення обізнаності громадян про питання інтелектуальної власності.

Протягом останніх декількох років Україна досягла значного прогресу у реалізації реформи, а станом на 2023 рік в Офісі віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції прозвітували, що загальний прогрес виконання Угоди у сфері інтелектуальної власності становить 94%.

Попри відчутне покращення правового регулювання окремих аспектів інтелектуальної власності та створення нових ініціатив та офісів, що мали б допомагати представникам креативних індустрій, все ж спільнота креативників

частіше звертається за порадою та підтримкою до колег чи представників громадських організацій, ніж до представників державних інституцій.

Проаналізувавши судові рішення за період з січня 2020 року по грудень 2022, було визначено, що за 2 роки в реєстрі містяться дані лише стосовно 29 обвинувальних вироків у кримінальних справах про порушення авторських прав, що в свою чергу може бути сигналом, що більшість представників креативних індустрій звертаються до позасудового захисту прав або ж взагалі не звертаються до захисту порушених прав, про що буде більш детально описано в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1 Виявлення проблем захисту прав інтелектуальної власності в сфері креативних індустрій

Для цієї роботи серед широкого переліку різних видів економічної діяльності, що відносяться до креативних індустрій, я вирішила звузити напрямок для аналізу, сфокусувавшись на візуальному мистецтві.

З метою дослідити рівень обізнаності представників та представниць сфери візуального мистецтва мною було проведено 5 глибинних інтерв'ю шляхом особистого спілкування з українськими ілюстраторами/ками. Для відбору конкретних митців для інтерв'ю було сформовано декілька важливих критеріїв, серед яких:

- творча діяльність в Україні щонайменше протягом останнього року;
- впізнаваність та професійні й творчі досягнення опитуваних;
- різноманітний бекграунд опитуваних;

Так, для цього дослідження, я поспілкувалася з українськими ілюстраторами/ками: Марією Кінович, Ольгою Протасовою, Сергієм Сабакарем, Юлією Ніколаєвою та Веронікою Попович. Всі респонденти/ки відповідали на однаково сформовані п'ять запитань та не були піддані маніпуляціям чи зовнішнім втручанням з мого боку.²

Так, зокрема, серед завдань цього інтерв'ю було дослідити ставлення митців до питань авторського права, окреслити існуючі проблеми у цій сфері, та з'ясувати чи достатньо в опитуваних мною митців знань та навичок для ведення своєї підприємницької творчої діяльності в сучасних умовах в Україні.

² Розширений скрипт інтерв'ю з питаннями та відповідями опитуваних прикріплений у ДОДАТКУ 1.

Серед основних проблем було виокремлено наступні:

- Ілюстратори/ки не знають свої права, а через це стають постраждалими від роботи з недобросовісними замовниками.
- Неврегульованість арт ринку та відсутність будь-яких правил у мистецькому середовищі.
- Недостатній рівень юридичної освіти та фінансової грамотності серед молодих митців.
- В більшості випадків взагалі відсутнє або наявне лиш мінімальне розуміння взаємозалежності між масивом прав та прибутком.
- Відсутність предметів у закладах формальної освіти, орієнтованих на розвиток підприємницьких навичок.
- Складність та незрозумілість системи інтелектуальної власності.
- Недостатнє інформування про те, як офіційно зареєструвати авторські права чи торгову марку в Україні.
- Діалог між представниками влади та представниками візуального мистецтва не ефективний та часто відбувається лише з обмеженим колом осіб.
- Відсутнє якісне представництво інтересів через профспілки.

Марія Кінович та Сергій Сабакар зазначили, що серед інших проблем, проблема репрезентативності ілюстраторів/ок профспілками чи асоціаціями позбавляє можливості митців отримувати безкоштовну допомогу чи лобіювання спільних інтересів від колег, а про безкоштовні консультації, які надають органи виконавчої влади чи партнерські організації, багато представників спільноти навіть не знає. Фахівцям не вистачає координації дій та спільних планів. У секторі відсутня єдина голосна позиція для захисту свого становища та інтересів. Колишні престижні та потужні профспілки радянської епохи, які говорили від імені представників різних мистецьких дисциплін та професій, і досі існують, але більшість з них не відповідає поточним потребам та проблемам сектору,

незважаючи на те, що деякі з них реорганізувалися, щоб залучити нові покоління до своєї діяльності.

В той же час, з цим частково погоджується й Тім Вільямс, керівник програми «Культура і креативність», апелюючи до питання розвитку креативних індустрій в Україні. «Культурні професіонали у більш традиційних культурних індустріях, як перформативні чи візуальні мистецтва, переважно, не мають підтримки, – каже Вільямс. – Я думаю, що це наслідок радянської системи, в якій вони функціонували раніше. Якби Україна могла вибудувати для них систему посередників, ми би побачили роботи українських художників на аукціонах Нью-Йорка чи Парижа. Найперше, на мою думку, варто закрити ці пострадянські творчі профспілки та заснувати професійні асоціації для представників креативних індустрій. Однак я розумію, що, на жаль, до цього немає ані політичної волі, ані політичної сміливості».[№12]

Ольга Протасова, яка відома своєю просвітницькою діяльністю у сфері інтелектуальної власності, зазначила, відповідаючи на моє запитання під час інтерв'ю, що хоча й наразі вона спостерігає значне покращення та пожвавлення серед стейкхолдерів для розвитку системи інтелектуальної власності, проте досі існують проблеми, які багато хто зі спільноти замовчує: «Теперішня система формальної освіти розрахована таким чином, що творчий працівник буде найманим працівником, а права на його роботу просто перейдуть роботодавцю. В такому разі, звідки у молодого креатора з'явиться бажання здобувати нові знання та шукати шляхи для розвитку власної справи, оформлення документів на ФОП та підписання договорів, де буде чітко і зрозуміло сформульовано кому і за яких умов він передає майнові права?»

Майбутнє креативних індустрій напряму пов'язане із залученням державних ресурсів для навчання та просування нових спеціалістів, які будуть здатні розвивати сектор надалі. А проблема забезпечення рівного доступу до освіти може бути вирішена лиш за допомогою державного втручання, зокрема й

через пріоритетність вирішення питання із захистом інтелектуальної власності та реформи сфери авторського права для держави.

Так, в Україні існує значний сектор вищої освіти, що нараховує не менше 282 закладів освіти та 1,3 млн студентів з усіх дисциплін (за даними станом на 2018 рік). Водночас існує буквально кілька десятків закладів, які пропонують спеціалізовані практичні курси для підготовки випускників до роботи у креативних індустріях. [№34]

Заклади вищої та професійно-технічної освіти готують студентів творчих спеціальностей за різними напрямками, фокусуючись в основному на розвиток творчого потенціалу молоді, і не беручи до уваги основні моменти щодо подальшої роботи та реалізації продуктів їх творчої діяльності. Багатьом випускникам, які хочуть працювати у креативних індустріях, не вистачає знань з права та ведення бізнесу, підприємницьких навичок. Тому, є значний попит і необхідність посилити поширення та викладання таких програм, щоб інтегрувати їх у відповідні університетські курси.

Зокрема, відповідно до результатів соціологічного дослідження «Статистичний портрет молоді_ї художни_ці», художників/ць, які є абсолютно обізнаними у питаннях авторського права 6% проти 11% тих, хто абсолютно не обізнаний. Близько третини (35%) скоріше обізнані, аніж ні, і найбільшу категорію становлять ті, хто відповів, що скоріше не обізнані, аніж обізнані (44%). Загалом 41% мають той чи інший ступінь обізнаності, а більше половини, 55%, вважають себе скоріше або абсолютно необізнаними. [№35]

Результати цього дослідження свідчать про наявність проблеми та прогалин у формальній освіті (у державних навчальних закладах та закладах, що отримали відповідну акредитацію), які варто заповнити. Додатково проаналізувавши для цілей цієї роботи навчальні плани за іншими спеціальностями (режисура, івент-менеджмент, музична справа, дизайн) таких університетів, як: Київський національний університет культури та мистецтв, Київський університет культури, Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. Карпенка-

Карого, можемо презюмувати, що у студентів творчих спеціальностей теж за аналогією є низький рівень обізнаності стосовно авторського права та інтелектуальної власності, оскільки жодна програма не містила інформації про модуль чи окремий курс з права.

Незважаючи на те, що масштаби поширення проблеми охоплюють територіально всю країну, та є актуальними та важливими для швидкого вирішення, все ж існують наступні перешкоди, що можуть вплинути на хід прийняття змін до політики:

- Фінансовий ресурс – перерозподіл бюджету на потреби забезпечення суверенітету країни.
- Організаційний ресурс – розв'язання проблеми стосується багатьох сфер життя та передбачає залученість декількох органів державної влади.
- Ресурс довіри – реформа сфери інтелектуальної власності триває вже декілька років, а значних результатів відповідно до міжнародних рейтингів та зменшення випадків порушення авторських та суміжних прав не фіксується. Відповідно втрачається довіра до органів державної влади, залучених до реалізації політики.

Мета вирішення проблеми: створити рівні умови для доступу до правничої освіти у сфері інтелектуальної власності для представників/ць креативних індустрій.

Очікувані результати:

Короткостроково:

- запровадження правничої освіти для студентів творчих спеціальностей.
- студенти творчих спеціальностей проходять навчальну програму з правничої освіти.
- Поширення тренду інформаційних кампаній з питань захисту прав інтелектуальної власності, адресовані креативному сектору, бізнес–асоціаціям, підприємствам та громадськості.

Середньостроково та довгостроково:

- Кількість випадків порушень авторських прав зменшується.
- Пожвавлення інноваційної та креативної діяльності населення. Сприятливий інвестиційний клімат для розвитку креативних індустрій.

Перелік показників результативності

- Кількість закладів освіти, що запровадили правничу освіту для студентів творчих спеціальностей.
- Відсоток випускників творчих спеціальностей, що пройшли навчальну програму з правничої освіти.
- Відсоток обізнаних представників креативного сектору, бізнесу та громадськості про авторське право та інтелектуальну власність (відповідно до результатів нового соціологічного дослідження)

Перелік цільових індикаторів

- 116 закладів освіти зі 144, які надають освітні послуги для креативних індустрій (напрямок: культура та мистецтво)⁷, запровадили елементи правничої освіти у своїх навчальних програмах.
- Не менш ніж 70% випускників творчих спеціальностей, що пройшли навчальну програму з правничої освіти.
- Не менш ніж 60% обізнаних представників креативного сектору, бізнесу та громадськості про авторське право та інтелектуальну власність (відповідно до результатів нового соціологічного дослідження).

3.2 Аналіз варіантів вирішення проблеми.

Варіант 1. Збереження чинної політики:

Опис інструментів чинної політики

- Наразі питанням захисту прав інтелектуальної власності в основному займається державне підприємство Укрпатент, зокрема Національний орган інтелектуальної власності, що є у підпорядкуванні Укрпатенту.
- Політика у сфері інтелектуальної власності наразі спрямована більше на підтримку бізнесу та підприємництва, а не на освіту (просвіту) та захист авторських прав креаторів.

Потенційні переваги:

- Цей варіант легко виконується, є не затратним, адже не потребує додаткового фінансування та залучення додаткових ресурсів
- Вже сформовані відносини між гравцями на ринку креативних індустрій.

Потенційні недоліки:

- Є нарікання від стейкхолдерів про корупційні правопорушення в управлінській структурі органу.
- Зниження інвестицій та довіри серед донорів, та міжнародних партнерів, зокрема і з ЄС та США.
- Не вирішує проблему, адже не має відповідних повноважень та ресурсу довіри.

Варіант 2. Розробити національну комунікаційну кампанію про авторські права та інтелектуальну власність

Основні заходи політики по реалізації варіанту:

- Розробка національної комунікаційної кампанії про авторські права та інтелектуальну власність у співпраці з Національним офісом інтелектуальної власності, Міністерством цифрової трансформації та Міністерством освіти та

науки України, що буде імплементована у закладах середньої та вищої освіти, а також доступна онлайн.

- Міжгалузеве співробітництво різних акторів політики та залучення донорів.
- Проведення перемовин з місцевою владою територіальних громад для реалізації програми на місцях.
- Розробити план моніторингу та оцінки стосовно реалізації та виконання комунікаційної програми, використання коштів.
- Залучитися підтримкою донорів та розробити план адвокації.

Потенційні недоліки даного варіанту політики:

- Багатошаровість, міжгалузевість та складність в реалізації та відслідковуванні результатів впровадження політики.
- Витіснення даного варіанту політики іншими схожими кампаніями, що пропонує ринок послуг.
- Ймовірність «одноразового» ефекту, відповідно до якого кампанію буде розроблено, але вона не буде стійкою (sustainable) та доступною для тривалого використання.

Потенційні переваги даного варіанту політики:

- Можливість забезпечити доступом просвітницьких матеріалів студентів з віддалених міст та селищ за допомогою онлайн-компоненту.
- Доступ для всіх громадян України за рахунок співпраці з ДіЯ – порталом державних послуг, який все частіше використовується громадянами.
- Підвищення іміджу Національного офісу інтелектуальної власності за рахунок готового продукту високої якості, що забезпечується за підтримки міжнародних донорів.
- Швидкість виготовлення готового продукту політики – освітньої програми.

Варіант 3. Зміна навчальних програм для студентів творчих спеціальностей

Основні заходи політики по реалізації варіанту:

- внесення змін до стандартів вищої освіти для творчих спеціальностей з додаванням компетентностей в галузі права інтелектуальної власності, авторських та суміжних прав.
- розроблення навчальних програм для закладів вищої та професійно-технічної освіти.
- Проведення консультацій МОН з представниками креативних індустрій, представниками студентського самоврядування, міжнародних партнерів з Відомства інтелектуальної власності Європейського Союзу, Торгово-промислової палати, громадським сектором.
- Затвердження нових навчальних програм відповідно до оновлених стандартів у закладах вищої та професійно-технічної освіти.
- Викладання оновлених програм у закладах вищої та професійно-технічної освіти.

Потенційні недоліки даного варіанту політики:

- Тривале очікування та наявна бюрократична складова внесення змін до вже затверджених стандартів.
- Неврахування інтересів всіх стейкхолдерів.
- Зовнішні ризики (війна, проблеми дистанційного навчання, відсутність фінансування), які можуть вплинути на втілення політики.
- Внутрішні ризики – ветовання реалізації політики Міністерством освіти та науки.

Потенційні переваги даного варіанту політики:

- Позитивне схвалення громадськістю та представниками сектору креативних індустрій.
- Обов'язковість виконання для здобувачів освіти, що в свою чергу є гарантією того, що студенти творчих спеціальностей прослухають відповідний навчальний матеріал.

- Легкість відслідковування ефективності та результативності впровадженої політики.
- Забезпечення рівного доступу для здобувачів освіти.
- Гармонізація освіти у сфері інтелектуальної власності відповідно до рекомендацій та директив ЄС.

3.3 Рекомендації для реалізації запропонованого варіанту політики в сфері креативних індустрій.

Рекомендований варіант політики: за результатами порівняльного аналізу рекомендується обрати варіант 3, адже попри недоліки у вигляді політичної здійсненності, середньо та довгострокові результати можуть значно перевершити два інші варіанти політики.

Реалізація політики

Результативно вирішити проблему можна шляхом об'єднання дій влади та залучення експертів до розробки принципів, стандартів та планів навчальних програм для університетів та закладів професійно-технічної освіти, що надають освітні послуги за творчими напрямками. Наразі у мистецькій та креативній спільноті відчувається запит на комунікацію з органами законодавчої та виконавчої влади, оскільки лише шляхом комунікації та взаємодії можна дійти розуміння і спільного бачення. Розроблення та імплементації навчальної програми із захисту авторського права допоможе представникам/цям креативних індустрій зрозуміти механізми захисту та вирішення спорів, способи реєстрації прав, а для споживачів це стане цінним ресурсом для освіти про належне використання та наслідки у разі порушення прав. До розробки програми рекомендовано залучати зацікавлені групи, представників асоціацій та профспілок, аби охопити всі інтереси. При реалізації політики доцільно фіксувати кількість інституцій, що запровадили зміни на місцях, кількість людей, які взяли участь у освітній програмі, а також фіксувати результат шляхом проведення внутрішніх зрізів знань, та зовнішніх соціологічних опитувань та опитувань фокус груп. **Задля реалізації даної політики необхідно:**

Міністерству освіти і науки України:

- Видати наказ “Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти” для творчих спеціальностей з додаванням компетентностей в галузі права інтелектуальної власності, авторських та суміжних прав.

- Провести консультації з представниками креативних індустрій, представниками студентського самоврядування, міжнародних партнерів з Відомства інтелектуальної власності Європейського Союзу, Торгово-промислової палати, громадським сектором щодо шляхів забезпечення рівним доступом до базової правничої освіти у галузі інтелектуальної власності.
- Затвердити нові навчальні програм відповідно до оновлених стандартів у закладах вищої та професійно-технічної освіти.
- Надати методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України.

Департаменту розвитку сфери інтелектуальної власності та інформаційної політики:

- Інформувати про важливість реформи авторського права та забезпечення належного та легального використання об'єктів інтелектуальної власності для широкого загалу.
- Провести перемовини з представниками європейського відомства з інтелектуальної власності та підписати партнерську угоду про співпрацю для втілення політики.

Створення підтримки рекомендованому варіанту

Під час реалізації рекомендованого варіанту політики пропонується зробити наступне, аби залучитися підтримкою:

- Провести брифінг за участі студентства, представників креативного сектору та представників МОН, Мінекономіки та НАБУ задля інформування громадськості про важливість дотримання авторських прав та поваги до інтелектуальної власності загалом, та творчого сектору зокрема.
- Прокомунікувати про доцільність вирішення проблеми, адже це має значний вплив для євроінтеграції України.

- Забезпечити залучення іноземних партнерів, тренерів та експертів для культурно-просвітницького обміну досвідом впровадження правничої освіти для студентів творчих спеціальностей.

Ключові повідомлення

- Легальне використання інтелектуальної власності = суспільство, що поважає.
- Креативні індустрії в Україні повинні отримувати прибуток від своєї творчої діяльності, а не втрачати його.
- Захист та повага до прав – майбутнє України в ЄС.

Групи інтересів, на які вплине реалізація політики

Основна цільова група, на яку розрахована реалізація політики, – представники/ці креативних індустрій, до яких відносяться як теперішнє студентство, так і практики, самозайняті особи та ремісники. Реалізація запропонованої політики отримає найбільшу підтримку серед цієї групи, адже є пряма кореляція між зацікавленням та використанням отриманих знань на практиці.

Інша група, на яку вплине реалізація політики, – представники освітніх закладів, які будуть забезпечувати надання освітніх послуг відповідно до оновлених стандартів. Тут може спостерігатися спротив, який можна побороти шляхом залучення міжнародних партнерів, наданням достатньої самостійності та незалежності у впровадженні навчальної програми, а також ресурсною підтримкою.

Також варто взяти до уваги групи непрямого впливу (змі; міжнародні організації; громадські організації) та групи потенційного впливу (Державна митна служба України; судова система; правоохоронна система), які в перспективі можуть стикнутися з середньостроковими результатами впровадженої політики. (на порушення авторських прав часто не звертають уваги, а якщо говорити про великих гравців, то ця ніша була і є непрозорою та інколи корумпованою).

Методи та способи інформування

Так як реформа авторського права, та й загалом сфери інтелектуальної власності вже давно на порядку денному в Україні, то поширення будь-якої дотичної просвітницької інформації вже буде значною перевагою.

Для основної цільової групи можна використати прийоми прямої комунікації на виставках, конкурсах, бієнале та інших перформативних заходах, організованих за підтримки Міністерства культури України, Міністерства освіти України, Міністерства економіки України. Заохочувати креативну молодь робити дослідження та співпрацювати з дослідницькими центрами в Україні та закордоном, аби ділитися знаннями та розвивати напрям добросоціального використання в Україні.

Про зміну стандартів вищої освіти варто комунікувати також напряду із освітніми установами. Можна також використати ресурс медіа та створити комунікаційну кампанію спрямовану на інформування абітурієнтів, студентів, та випускників про можливість отримати знання про авторські та суміжні права, щоб ефективно використовувати креативні навички в майбутньому.

Фінансове забезпечення: державний бюджет України, міжнародне співробітництво через донорські проекти та міжнародні програми з розвитку креативних індустрій.

Оцінювання реалізації

Цілі оцінювання: Перевірити зв'язок між визначеними завданнями та очікуваними результатами впровадження змін до навчальних програм для студентів творчих спеціальностей. Відповідні питання будуть поставлені для проведення оцінювання:

- Який відсоток представників творчих спеціальностей пройде навчання?
- Чи співпадають заплановані результати з очікуваними?
- Чи вплине отримання освітніх послуг на підвищення рівня правової обізнаності щодо питань інтелектуальної власності?

Оцінювання планується провести шляхом соціологічного опитування студентів творчих спеціальностей, які пройдуть навчання за впровадженою освітньою програмою. Оцінювання рекомендовано проводити щорічно на початку нового академічного року.

Для проведення оцінювання необхідно залучитися допомогою незалежних дослідницьких центрів чи програмами міжнародної підтримки (у разі відсутності ресурсів для проведення оцінювання представниками МОН). Серед потенційних обмежень можна виокремити також неможливість відслідкувати дані через припинення навчального процесу чи втрату даних, необ'єктивність, та низьку вибірку.

Висновки до Розділу 3

В результаті проведених глибинних інтерв'ю з представниками сектору креативних індустрій, а саме ілюстраторами та дизайнерами, що протягом останнього року працюють в Україні, було підтверджено гіпотезу, виведену в Розділі 2 про те, що досить часто представники креативних індустрій не звертаються до захисту своїх порушених прав через відсутність достатніх знань процесу, незрозумілості системи захисту інтелектуальної власності в Україні та відсутності належної допомоги зі сторони профспілок та творчих об'єднань.

Відсутність належної свідомості та культури щодо інтелектуальної власності серед підприємців та громадян може впливати на недостатню ефективність захисту прав. Для подолання прогалин необхідно проводити системну роботу з підвищення рівня правової освіти та культури щодо інтелектуальної власності серед населення, представників креативних індустрій та бізнес-спільноти.

Серед запропонованих варіантів суспільної політики в сфері захисту інтелектуальної власності пропонується акцентувати увагу саме на освітньому аспекті, а саме внести зміни до навчальних стандартів для творчих спеціальностей з додаванням компетентностей в галузі права інтелектуальної власності, авторських та суміжних прав. Очікується, що цей варіант політики дозволить збільшити кількість обізнаних представників креативного сектору, бізнесу та громадськості про авторське право та інтелектуальну власність. Впровадження політики доручити Міністерству освіти та науки України, але не обмежуватися каналами комунікації впроваджених змін та активно залучати міжнародних експертів до розробки навчальних програм з підприємництва та права для творчих спеціальностей.

ВИСНОВКИ

У роботі було визначено місце інтелектуальної власності для креативних індустрій, поточний стан креативних індустрій в Україні загалом та на прикладі роботи представників візуального мистецтва, обґрунтовано важливість проведення реформи інтелектуальної власності, а також надано рекомендації для вдосконалення суспільної політики у сфері інтелектуальної власності.

Отже, в ході написання цієї роботи було з'ясовано, що креативні індустрії, як окремий сектор економіки, почав виокремлюватися закордоном з розвитком нових технологій та розширенням уставлених форм творчості. Тільки на початку 1990-х років у Великій Британії та Австралії закріпився термін спершу «культурні», а потім «креативні індустрії». В Україні ж на законодавчому рівні це поняття було закріплене відносно недавно, лише у 2018 році.

У роботі проаналізовані основні напрямки роботи Кабінету Міністрів України задля забезпечення розвитку сектору креативних індустрій, серед яких:

- визначення переліку видів економічної діяльності, що відносяться до креативних індустрій.
- створення та координація роботи Національного офісу розвитку креативних індустрій.
- налагодження діалогу між владою та усіма стейкхолдерами, включно з роботою в територіальних громадах.
- підтримка сектору на період воєнного часу шляхом розвитку експорту товарів закордон.

Невід'ємною частиною під час створення нових продуктів інтелектуальної чи творчої діяльності є права на інтелектуальну власність, які виникають з моменту створення. Було визначено, що інтелектуальна власність є важливим елементом комплексного розвитку економіки та суспільства, і її захист є необхідним для підтримки інновацій та креативності, розвитку критичного мислення населення та підвищення впізнаваності бренду країни закордоном.

Підписавши низку міжнародних договорів, включно з Угодою про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися загальних норм для охорони результатів інтелектуальної та творчої діяльності громадян, що проживають на її території. З'ясовано, що попри складні геополітичні умови, несприятливий економічний клімат, пандемію COVID-19 та тривалу війну, Україна продовжує здійснювати реформування сфери інтелектуальної власності. Увагу до креативних індустрій все ж більше проявляють міжнародні партнери, надаючи українцям грантову та інформаційну підтримку для реалізації творчого потенціалу, ведення конкурентоспроможного бізнесу в Україні та закордоном, а також збереженню економічної спроможності в умовах війни.

За результатами аналізу поточних викликів, які постають перед представниками креативних індустрій, а саме представниками візуального мистецтва, було виокремлено низку проблемних ситуацій, частина з яких формує проблему низької обізнаності серед представників креативних індустрій стосовно питань захисту прав інтелектуальної власності.

Для роботи з цією проблемою запропоновано три варіанти для реалізації суспільної політики. За результатами порівняльного аналізу було рекомендовано обрати варіант №3, а саме “Зміна навчальних програм для студентів творчих спеціальностей”.

Маючи очевидні прогалини в системі формальної освіти, що не відповідає заявленому курсу України до розвитку сектору креативних індустрій та виходу українських підприємців на міжнародний ринок, зазначений вище варіант політики допоможе випускникам творчих спеціальностей набути важливих навичок та знань для реалізації об'єктів їх творчої чи інтелектуальної праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Horkheimer M. Dialectic of Enlightenment: Philosophical Fragments [Електронний ресурс] / М. Horkheimer, Т. Adorno // Stanford University Press. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://monoskop.org/images/2/27/Horkheimer_Max_Adorno_Theodor_W_Dialectic_of_Enlightenment_Philosophical_Fragments.pdf.
2. Augustin G. Cultural industries: a handicap or a new opportunity for cultural development? [Електронний ресурс] / Girard Augustin // UNESCO. – 1982. – Режим доступу до ресурсу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000049973>. Стр. 26
3. What do we Mean by the Cultural and Creative Industries? [Електронний ресурс] // UNESCO – Режим доступу до ресурсу: <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/What%20Do%20We%20Mean%20by%20CCI.PDF>. Стр. 1
4. The Culture Fix: Creative People, Places and Industries [Електронний ресурс] // OECD. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/77902c78-en/index.html?itemId=/content/component/77902c78-en>.
5. Подальчак Н. Ю. Поняття та структура креативних індустрій в державному управлінні [Електронний ресурс] / Н. Ю. Подальчак // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/3.pdf.
6. Культурні та творчі індустрії: українська модель [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://demcult.org/kulturni-ta-tvorchi-industrii-ukrain/>.
7. Громлюк І. Коли мистецтво заробляє: Як креативні індустрії в Україні можуть стати потужною економічною силою [Електронний ресурс] / І. Громлюк, А. Струк // The Ukrainians. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/koly-mystetstvo-zarobliaie/>.

8. Creative Economy Outlook [Електронний ресурс] // United Nations. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2022d1_overview_en.pdf.
9. Експортна стратегія для сектору креативних індустрій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=48737a5a-5253-40c2-bd79-b02f5a5efa8a>.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 265-р [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-p#Text>.
11. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України [Електронний ресурс] / [О. Ніколаєва, А. Онопрієнко, С. Таран та ін.] // Київська школа економіки. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf>.
12. Олійник Є. Сьогодні і завтра креативних індустрій в Україні [Електронний ресурс] / Євгенія Олійник. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://platfor.ma/topic/yak-spravy-sogodni-zavtra-kreatyvnyh-industrij-v-ukrayini/>.
13. Гетманцев Д. Роль креативних індустрій в економіці післявоєнної України [Електронний ресурс] / Данило Гетманцев. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/21/695268/>.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 березня 2023 року № 221-р [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2023-p#Text>.
15. Утворено Раду з розвитку креативної економіки [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://uccs.org.ua/novyny/mkip-utvoreno-raduz-rozvytku-kreatyvnoi-ekonomiky/>.

16. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» виділить 36 млн грн на підтримку українського бізнесу [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://business.diaa.gov.ua/cases/granti/programa-usaid-konkurentospromozna-ekonomika-ukraini-vidilit-36-mln-grn-na-pidtrimku-ukrainskogo-biznesu>.

17. Конвенція про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності від 14.07.1967 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU67K05U?an=2&ed=1967_07_14.

18. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування [Електронний ресурс] / [Д. Лонг, П. Рей, В. Жаров та ін.]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nsj.gov.ua/files/1378882678IPR%20Manual%20UKR.pdf>.

19. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 р. № 435-15 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (остання дата звернення: 08.05.2023).

20. Вахонєва Т. М. Вплив міжнародного права на формування та правову охорону авторських і суміжних прав в Україні [Електронний ресурс] / Т. М. Вахонєва // Альманах міжнародного права – Режим доступу до ресурсу: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v11/4.pdf>.

21. What are intellectual property rights? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intell_e.htm#:~:text=Intellectual%20property%20rights%20are%20the,the%20creations%20of%20their%20minds.

22. Кузьо М. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація [Електронний ресурс] / М. Кузьо, Р. Хорольський, Д. Черніков. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/1.pdf>.

23. Інформація про реформу правової охорони та захисту інтелектуальної власності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=f68343c1-6637-4e6f-a381-68b3fcd01f42>.

24. Оприлюднено щорічний Звіт про виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/oprylyudneno-shchorichnyy-zvit-pro-vykonannya-ugody-pro-asociaciyu-ukrayina-yes>.

25. Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав” [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2803-20#Text>.

26. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності” [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text>.

27. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.

28. Суд призначив 1 тис. грн. компенсації за зіпсований мурал Кузнецова у Мистецькому Арсеналі [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/society/2015/10/5/201174/>.

29. Закон України “Про Український культурний фонд” [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>.

30. Мистецтво авторських прав. Юристка розповідає про права в креативній індустрії. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/isskustvo-avtorskikh-prav>.
31. Все, що ви хотіли знати про авторське право [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://lawnet.ua/ua/feed/artnet/proprivitmedia>.
32. Національний навчальний центр інтелектуальної власності (IP Academy) [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrpatent.org/uk/articles/ip-academy>.
33. Мережа Центрів підтримки технологій та інновацій (TISCs) [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrpatent.org/uk/articles/tisc>.
34. Підприємницька освіта у креативних індустріях в Україні [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/creative_education_-_final_report_-_ukr_1.pdf.
35. Аналітичний звіт “Статистичний портрет молод_ої художн_иці” [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zvit-statystychnyj-portret-molodo_yi-hudozhny_czi.pdf.

Додаток №1. Інтерв'ю з представниками/цями візуального мистецтва.

<p>Марія Кінович, ілюстраторка та дизайнерка, м. Київ</p>	
<p>1. Як би Ви оцінили Ваш рівень обізнаності у питаннях законного використання об'єктів інтелектуальної власності? Що на це вплинуло?</p>	<p>Думаю, на сьогоднішній день я обізнана в авторському праві десь на 70%. На це вплинули постійні розмови в спільноті. Зокрема, група Ілюстрактор та Ольга Протасова, яка весб час займається просвітницькою діяльністю на цю тему.</p>
<p>2. Який спосіб захисту найчастіше обирають ілюстратори(ки) у разі порушення авторського права? Чому саме він?</p>	<p>Важко сказати за всіх. Думаю, більшість спорів залагоджується досудовими домовленостями (замовник виплачує компенсацію). Чула всього про пару кейсів, де був суд. Також думаю, що багато ілюстраторів навіть нікуди не скаржаться і не роблять ситуації публічними.</p>
<p>3. На Вашу думку, наскільки студенти/випускники творчих спеціальностей здатні реалізувати свій творчий потенціал в Україні? Чи достатньо знань як легально реалізувати свої твори; як і куди звертатись у випадку</p>	<p>Я не вчилася у профільних ВНЗ, тому ввжко сказати про рівень підготовки. По тому, що я бачу з курсів (зокрема, курси по типу прожектора), то люди не сильно розуміють, що половина роботи ілюстратора/дизайнера — це не творчість, а організаційні моменти типу листування, інвойсів, контрактів. Досі побутує міф, що можна досить швидко</p>

<p>порушень авторського права/суміжних прав?</p>	<p>освоїти цю професію і що вона творча. Думаю, більшість навіть не знає, що треба працювати через ФОП. Також замівники часто неготові чути щось про ліцензування.</p>
<p>4. Чи доводилося Вам звертатися /співпрацювати з державними органами, що займаються питаннями захисту прав інтелектуальної власності в Україні? Якщо так, чи було легко взаємодіяти з ними? (Наприклад, Національний навчальний центр у сфері ІВ; Центри підтримки технологій та інновацій; Український інститут інтелектуальної власності, інші)</p>	<p>Не доводилось</p>
<p>5. Які основні проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, Ви бачите у сфері візуального мистецтва? А які покращення?</p>	<p>Взагалі, оформлювати все офіційно, ліцензувати — це достатньо привілейована позиція. Багато колег цього не роблять не тільки тому, що це видається складним, а ще й тому, що це уповільнює процес. Працювати “в чорну” без договору набагато швидше і часто замовник може відмовити, якщо ти “качаєш права”. Не всі можуть собі дозволити отримати відмову, бо ця галузь і так не найвища по оплаті і часто</p>

	<p>ілюстратори мають буквально зводити кінці з кінцями, і тому погоджуватись на погані умови праці.</p> <p>Покращення у тому, що права інтелектуальної власності перетворюються із екзотики на те, що люди чують частіше. Все менше клієнтів працюють “вчорну”. Мінуси всі ті самі: ілюстратори не знають свої права, не захищають їх, а замовники думають, що все так як треба. Неврегульованість ринку і відсутність якоїсь профспілки — основні мінуси.</p>
--	--

<p>Ольга Протасова, графічна дизайнерка та ілюстраторка, м. Київ</p>	
<p>1. Як би Ви оцінили Ваш рівень обізнаності у питаннях законного використання об’єктів інтелектуальної власності? Що на це вплинуло?</p>	<p>Поступово, знань стає більше, і культура використання чужої інтелектуальної власності росте. Поступово з’являється практика перевіряти, чи законно використовувати те чи інше зображення, особливо, коли стають гучними кейси про порушення — люди не хочуть репутаційних проблем. Інколи, бувають лекції юристів (мабуть щось є на ютюб). Це часто питання етики і репутації, також. Тобто, є певний прогрес. І у використанні</p>

	шрифтів, і у виклистанні програмного забезпечення також.
2. Який спосіб захисту найчастіше обирають ілюстратори(ки) у разі порушення авторського права? Чому саме він?	Зазвичай, більшість спорів врегульовується в досудовому порядку — тут точно юристи наведуть більше прикладів. Якщо зображення стає популярним, то краще зареєструвати авторське право в Укрпатенті — а в перспективі і міжнародне свідоцтво отримати.
3. На Вашу думку, наскільки студенти/випускники творчих спеціальностей здатні реалізувати свій творчий потенціал в Україні? Чи достатньо знань як легально реалізувати свої твори; як і куди звертатись у випадку порушень авторського права/суміжних прав?	Та звісно, що цих знань бракує. Я запитувала студентів- графіків ВПІ КПІ – казали, що їм лише начитають закони. Можливо, ситуація краще в Львівській академії. Знову ж таки, система розрахована, що творчий працівник буде найманим працівником, права на його роботу просто перейдуть роботодавцю. Проблема у відсутності модулю підприємництва.
4. Чи доводилося Вам звертатися /співпрацювати з державними органами, що займаються питаннями захисту прав інтелектуальної власності в Україні? Якщо так, чи було легко взаємодіяти з ними?	Особисто, на жаль, не було досвіду — але я слідкую за ними і новинами. Планую реєструвати свої ТМ і роботи: але це лише зараз, коли з'явилося розуміння, як це може бути монетизовано.

<p>(Наприклад, Національний навчальний центр у сфері ІВ; Центри підтримки технологій та інновацій; Український інститут інтелектуальної власності, інші)</p>	
<p>5. Які основні проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, Ви бачите у сфері візуального мистецтва? А які покращення?</p>	<p>Як я писала раніше, проблема, що колеги не завжди бачать зв'язок між масивом прав і грошима — що ми, в тому числі, продаємо права на свою роботу. Приклад: настільна гра, ілюстрації до неї. На розвиненому ринку є стандарт, що ілюстратор отримує фіксований гонорар, але спочатку передає права на одну країну (як пакет послуг). Коли виробник гри продає права в кожну нашу країну, ілюстратор отримує фіксовану виплату, за кожну угоду. Інший приклад: дитячі книги, пікчербуки. Там система роялті, з продажу кожного екземпляру, але, коли права на видавництво книги продаються за кордон, ілюстратор отримує процент від угоди (25%, наприклад). Це лише два приклади, і обидва лише впроваджуються в Україні, силами і впертістю самих ілюстраторів.</p> <p>Так, безперечно, захищати свою роботу важливо — але, це те, що можна делегувати юристам, і так і відбувається. А</p>

	<p>от ціноутворення, в залежності від прав — це точно сфера відповідальності самого креативника.</p> <p>Що протібно — так, ви праві, навчальні програми, для всіх вузів, де готують незалежних творчих підприємців. Наприклад, UX дизайнери навряд стикнуться з цими проблемами — вони передають всі права і захистом інтелектуальної власності займається майбутній правовласник. А от наприклад, художник, що створює серії принтів, практично живе за рахунок того, що продає «порції» прав різним виробникам, і для нього ці знання критичні.</p>
--	---

<p>Сергій Сабакар, художник, викладач кафедри рисунка НАОМА, м. Київ</p>	
<p>1. Як би Ви оцінили Ваш рівень обізнаності у питаннях законного використання об'єктів інтелектуальної власності? Що на це вплинуло?</p>	<p>Складно сказати, бо хоч і працюю, практикую і викладаю студентам живопис, все-таки особисто мало стикався з цим питанням. Хоча мене тішить, що спільнота зараз активізувалась, і, наприклад, робота МетодФонду на чолі з Ладією Наконечною зараз є важливим знаком,</p>

	що про проблеми з інтелектуальною власністю ми замовчувати не будемо.
2. Який спосіб захисту найчастіше обирають ілюстратори(ки) у разі порушення авторського права? Чому саме він?	Гадаю, що досудовий. Намагаються розбиратися напямую з порушником. Але, чесно кажучи, я за увесь свій досвід так і не мав справи з цим. Ще, думаю, багато хто просто навіть не хоче починати конфлікт і робити його публічним, тому ми не так часто й чуємо, що роботу було використано неправомірно.
3. На Вашу думку, наскільки студенти/випускники творчих спеціальностей здатні реалізовувати свій творчий потенціал в Україні? Чи достатньо знань як легально реалізувати свої твори; як і куди звертатись у випадку порушень авторського права/суміжних прав?	Це дуже велика проблема. Наприклад, у 2009 році, коли я випустився, то у нас взагалі навіть натяку не було на основи підприємницької чи правничої освіти. Зараз же в університеті, де я викладаю, в Національній академії образотворчого мистецтва та живопису, почали більш активно говорити про авторське право та навіть приблизно 2 роки тому увели курс про авторське право. Хоча, зі свого досвіду спілкування зі студентами, в них так і не з'явилося розуміння що це таке та як його використовувати на практиці. Гадаю, що викладачі не дуже зацікавлюють студентів. А посправжньому починають розбиратись лише одиниці, хто з третього чи четвертого курсу починає виставляти

	<p>свої роботи на аукціонах чи виставках. Тобто вчать на практиці, але могли б не робити помилок, якби мали хоча б базове розуміння, коли виходять на ринок.</p>
<p>4. Чи доводилося Вам звертатися /співпрацювати з державними органами, що займаються питаннями захисту прав інтелектуальної власності в Україні? Якщо так, чи було легко взаємодіяти з ними? (Наприклад, Національний навчальний центр у сфері ІВ; Центри підтримки технологій та інновацій; Український інститут інтелектуальної власності, інші)</p>	<p>Поки ні.</p>
<p>5. Які основні проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, Ви бачите у сфері візуального мистецтва? А які покращення?</p>	<p>Основна проблема, яку я бачу, це те, що лише одиниці митців прагнуть офіційно оформлювати трудові відносини з підрядниками, відкривати ФОП чи детально вчитувати договори. Цим займаються, мабуть, тільки ті, хто співпрацює з великими компаніями чи державними інституціями. В інших випадках, правова культура як така просто відсутня в нашому секторі. Інші</p>

	<p>надають перевагу працювати неофіційно. Ми ж творчі, навіщо нам вивчати закони.</p> <p>Інша проблема, яка й частково впливає на проблему описану вище, відсутність належної підтримки від спілок. Наприклад, функція, яка була раніше у спілки художників – правова та фінансова допомога, зараз зникла.</p>
--	--

<p>Юлія Ніколаєва, ілюстраторка, дизайнерка, м. Київ</p>	
<p>1. Як би Ви оцінили Ваш рівень обізнаності у питаннях законного використання об'єктів інтелектуальної власності? Що на це вплинуло?</p>	<p>В мене достатньо поверхнєве знання в питаннях використання об'єктів інтелектуальної власності. Якщо потрібні шрифти/іконки, то тільки з fonts.google.com (те, що впевнена можна брати). Якщо це сторонні ресурси тільки під грифом “commercial use” (наприклад музика на Soundcloud). Якщо не впевнена – не беру.</p> <p>Мені цього вистачає, для моїх задач: шрифти і доступи до стоків зазвичай надсилає замовник разом з брендбуком. Наприклад, якщо б я працювала в креативних агенціях на позиції графічного чи веб. дизайнера, де треба</p>

	<p>“гратися” зі шрифтами і робити багато кастомних колажів – потрібно б було розширювати знання, щоб не порушувати нічого.</p>
<p>2. Який спосіб захисту найчастіше обирають ілюстратори(ки) у разі порушення авторського права? Чому саме він?</p>	<p>По тому, що я бачила, зазвичай обмежуються розголосом в інтернеті, бо це не потребує фінансових витрат (на відміну від позову до суду).</p>
<p>3. На Вашу думку, наскільки студенти/випускники творчих спеціальностей здатні реалізувати свій творчий потенціал в Україні? Чи достатньо знань як легально реалізувати свої твори; як і куди звертатись у випадку порушень авторського права/суміжних прав?</p>	<p>Я думаю тут варто розділяти творчий потенціал і фінансову складову. Реалізувати творчий потенціал, я думаю досить просто, якщо прикласти трохи більше зусиль, ніж планувалося. Але я не думаю, що на цьому можна заробити достатньо коштів: зазвичай, або йдуть на зарубіжний ринок, або йдуть на ще одну роботу, або живуть за рахунок інших осіб. І за рахунок того, що треба поєднувати творчу складову і пошук грошей багато хто не реалізується на 100%. Чи достатньо знань куди йти – я думаю взагалі немає, немає навіть уявлення, що треба мати уявлення і я повністю згодна, що всім студентам треба лекції/курси на тему як вести бізнес і як захищати свої права.</p>
<p>4. Чи доводилося Вам звертатися /співпрацювати з</p>	<p>Не доводилося, перший раз про такі органи чую.</p>

<p>державними органами, що займаються питаннями захисту прав інтелектуальної власності в Україні? Якщо так, чи було легко взаємодіяти з ними? (Наприклад, Національний навчальний центр у сфері ІВ; Центри підтримки технологій та інновацій; Український інститут інтелектуальної власності, інші)</p>	
<p>5. Які основні проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, Ви бачите у сфері візуального мистецтва? А які покращення?</p>	<p>Я думаю, що тут просто низька освіта. Я навіть по собі скажу: я просто підписую контракт і я навіть не хочу вникати в пункти, я просто роблю роботу і відкладаю все на жорсткий диск (а по ідеї ці роботи можна використовувати і заробляти на них ще і ще). Ще гірше – іноді я не підписую контракти і просто все відкладаю і нічого не роблю з цим. По ідеї, ті матеріали, що я відмальовую для анімацій, на які я не підписувала заборону на використання, я можу викласти на стоки, або зробити з ними якісь речі і продавати, я не роблю цього і це ж мої збитки. Про покращення – я думаю, що більше розголосів, більше дискусій стає з часом і це йде на користь.</p>

<p>Вероніка Попович, студентка, дизайнерка, ілюстраторка, м. Київ</p>	
<p>1. Як би Ви оцінили Ваш рівень обізнаності у питаннях законного використання об'єктів інтелектуальної власності? Що на це вплинуло?</p>	<p>На другому чи третьому курсі в університеті в мене був предмет «Університетські студії», там зачіпалось і поняття прав, і академічної доброчесності. Але я не можу сказати, наприклад, що мене чомусь навчили як користуватися своїми правами при роботі з клієнтами. Взагалі питання авторського права для мене, як для дизайнера, є чимось далеким і неусвідомленим докінця.</p>
<p>2. Який спосіб захисту найчастіше обирають ілюстратори(ки) у разі порушення авторського права? Чому саме він?</p>	<p>Не стикалась з такими випадками.</p>
<p>3. На Вашу думку, наскільки студенти/випускники творчих спеціальностей здатні реалізувати свій творчий потенціал в Україні? Чи достатньо знань як легально реалізувати свої твори; як і куди звертатись у випадку</p>	<p>Я думаю, що реалізувати себе можна. Наприклад, для дизайну мені достатньо лише тих знань, як користуватись ресурсами з авторським правом (у нас це фото мокапи, шрифти). Але я не знаю що робити і куди звертатися, якщо вкрадуть мою роботу чи ідею.</p>

<p>порушень авторського права/суміжних прав?</p>	
<p>4. Чи доводилося Вам звертатися /співпрацювати з державними органами, що займаються питаннями захисту прав інтелектуальної власності в Україні? Якщо так, чи було легко взаємодіяти з ними? (Наприклад, Національний навчальний центр у сфері ІВ; Центри підтримки технологій та інновацій; Український інститут інтелектуальної власності, інші)</p>	<p>Не знайома з роботою цих інституцій.</p>
<p>5. Які основні проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, Ви бачите у сфері візуального мистецтва? А які покращення?</p>	<p>Я вважаю, що в нас надзвичайно амбітня молодь, чудові майбутні діячі мистецтв. Що казати, якщо багатьох не лякає війна і вони під вибухами всеодно воліють торкатися творчості і щось робити. Загалом, враження про цих людей наче вони сповнені енергії кульки, які хочуть кудись летіти, але плутаються у просторі, тому що не завжди точно бачать траєкторію свого шляху. І ось це і є проблемою. Для більшості митців ніби відсутнє розуміння що робити зі своїм талантом, куди далі рухатися. Таке враження, ніби</p>

	<p>ніхто й не зацікавлений розвивати творчий потенціал і він лежить в кожного в поличці під замком. Стосовно саме прав інтелектуальної власності мені складно сказати, адже ще не мала конфліктних ситуацій. Мабуть, хотілось би чути більше про це.</p>
--	--